

Dienst B22
Uiteenzetting voor de stagiairs
Vrijdag 13 december 2002

- 1. situering van de dienst B22 in zijn administratieve context**
- 2. grote lijnen inzake recente ontwikkelingen in Afrika**
- 3. een illustratie van de werkzaamheden van B22**

B22 volgt de politieke en economische betrekkingen op die België onderhoudt met de landen van het Afrika ten zuiden van de Sahara. Als dusdanig is deze dienst het resultaat van een fusie enkele jaren geleden tussen twee geografische diensten, die zich vroeger met zelfde regio bezighielden : de ene vanuit een politiek oogpunt, de andere vanuit een economisch-commercieel oogpunt. Dat deze fusie plaatsvond, had in hoge mate te maken met de overheveling van bepaalde bevoegdheden in ons land van het federale naar het gewestelijke niveau. Het is inderdaad zo dat het Vlaamse, Waalse en Brusselse Gewest op dit moment eigen structuren hebben uitgebouwd op het vlak van expertbevordering.

B22 is dus bevoegd voor de landen in Afrika ten zuiden van de Sahara, maar niet voor allemaal. De relaties met de landen in Centraal-Afrika worden om historische redenen die hun verlengstuk vinden in het voluntarisme terzake van de huidige regering, behandeld door een afzonderlijke dienst P02, die geleid wordt door Ambassadeur Mutton. Het is wel de bedoeling dat heel binnenkort, in het kader van de zogenoemde Copernicus-hervorming, er een formele samensmelting zal komen van de diensten B22 en P02. In de praktijk zal het verschil allicht minder groot zijn dan op papier, in de zin dat op dit ogenblik beide diensten al op dezelfde verdieping en op dezelfde gang zitten en dat er een heel nauwe samenwerking is. Bovendien valt te verwachten dat de dienst B22 new look zodanig gestructureerd wordt, dat de specifieke belangstelling die er is voor de landen in Centraal-Afrika er toch nog in weerspiegeld zal zijn.

Dat gezegd zijnde blijft het zo dat er momenteel binnen het departement twee geografische diensten zijn die zich allebei met Afrika bezighouden, maar vanuit een ander perspectief : enerzijds dus B22/P02 en waarover ik al uitgeweid heb en anderzijds de dienst D14, die onder Directie-Generaal Internationale Samenwerking valt. Dhr. Boonen zal straks het functioneren van D14 toelichten ; ik beperk er mij toe om hier aan te stippen dat het vanzelf spreekt dat er regelmatig dossiers zijn waar een goede samenwerking tussen beide diensten vereist is

Nu kom ik tot het tweede punt van mijn uiteenzetting : de krachtlijnen van de recente **ontwikkelingen in Afrika**. De grote dekolonisatiegolf vond plaats in de jaren 60 en ligt dus al ongeveer 40 jaar achter ons. Vaak wordt de vergelijking dan gemaakt tussen Azië en Afrika, een vergelijking die over het algemeen negatief uitvalt voor Afrika, zeker als men spreekt in termen van armoede, ziektes, hongersnood, bloedige burgeroorlogen, enzovoort. Iedereen die de actualiteit via de media volgt, weet bijvoorbeeld dat momenteel liefst 38 mio inwoners van Afrika door hongersnood

bedreigd worden ; en weet bijvoorbeeld ook dat sinds twee maand en half in Ivoorkust, in principe een van de welvarendste landen van Afrika, een bloedig conflict uitgevochten wordt tussen regeringstroepen en diverse rebellenbewegingen, een conflict dat reeds honderden doden veroorzaakte en belangrijke vluchtelingenstromen op gang bracht.

Ondanks al deze problemen is er gelukkig ook hoop op beterschap, hoop die gevoed wordt door het enorme economische en menselijke potentieel waarover Afrika kan beschikken. In die context moet in eerste instantie gekeken worden naar welke initiatieven de politieke leiders in Afrika zelf nemen en wat dat betreft, zijn er wel degelijk positieve signalen op te vangen.

Zo zijn er de inspanningen die geleverd worden om te komen tot regionale samenwerkingsverbanden. Het is een bekend fenomeen dat ieder land dat pas zijn onafhankelijkheid verwerft, buitengewoon veel belang hecht aan de uiterlijke tekenen van die onafhankelijkheid, zoals de nationale souvereiniteit en de onschendbaarheid van de grenzen (cfr. West-Europese geschiedenis van de voorbije eeuwen). In Afrika is dat niet anders, maar dit gegeven vormde in de voorbije decennia vaak een handicap om te komen tot een vlotte sociaal-economische ontplooiing van deze nieuwe landen. Vandaar het belang van regionale integratie in Afrika.

Eén regionale organisatie zou ik in dat verband kort willen toelichten : namelijk SADC.

De voorloper van SADC werd opgericht in 1980 en had tot doel de landen van zuidelijk Afrika economisch minder afhankelijk te maken van Zuid-Afrika en zijn apartheidsregime. In 1992 werd dan, nadat het apartheidsregime ten val kwam, de huidige SADC (Southern African Development Community) opgericht, met hoofdzetel in Gaborone, Botswana. SADC telt momenteel 14 leden, die alles samen 190 miljoen inwoners vertegenwoordigen. Belangrijkste lidstaat is momenteel Zuid-Afrika. De hoofdbekommernis van SADC is de promotie van economische integratie. Hiertoe worden zgn. protocollen afgesloten. Vandaag de dag zijn er o.a. protocollen over energie, transport, communicatie, toerisme en gezondheidszorg. Probleem is wel dat niet al deze protocollen door de veertien lidstaten ondertekend of geratificeerd werden, wat betekent dat sommige slechts in werking getreden zijn in de landen die ze wel geratificeerd hebben. Van belang is voorts de oprichting in 1996 van het Orgaan voor Politiek, Veiligheid en Defensie. De lidstaten verbinden zich tot collectieve defensie tegen agressie van buitenaf. Met deze verbintenis werden de interventies van Zimbabwe en Namibië in de DRC gerechtvaardigd.

Naast SADC zijn er nog andere regionale organisaties in Afrika, die stuk voor stuk ook hun steentje trachten bij te dragen voor de regionale integratie. Voorbeelden zijn : CEDEAO of ECOWAS (voor westelijk Afrika) ; COMESA (voor oostelijk en zuidelijk Afrika). Soms is de toestand wel verwarrend, in de zin dat één land tegelijkertijd lid kan zijn van verscheidene regionale organisaties met min of meer dezelfde doelstellingen. Sommige organisaties staan evenwel verder in hun integratieproces dan andere. Een simultaan lidmaatschap draagt dus zeker niet bij tot de duidelijkheid. Voorbeeld bij uitstek hier is de DRCongo, dat tegelijkertijd lid is van liefst 4 regionale organisaties ...

Sluitstuk van dit streven naar integratie voor heel het Afrikaanse continent wordt sinds juli van dit jaar gevormd door de Afrikaanse Unie (AU), de feitelijke opvolger van de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid, met hoofdzetel in Addis-Abeba. Het is allicht nog te vroeg om over de AU een waardeoordeel uit te spreken. Wel kan gezegd worden dat op het eerste gezicht de structuren sterk geïnspireerd zijn op die van de UNO, de EU en de OVSE. De Afrikaanse Unie is in al zijn geledingen inderdaad een vrij ingewikkelde constructie geworden, met tal van organen die soms overlappende bevoegdheden hebben. Een belangrijke kwestie zal ook zijn : zullen alle lidstaten op tijd en stond hun bijdragen betalen ? Positief is dan weer dat het onaantastbare recht op niet-inmenging in vraag gesteld wordt. Het valt echter af te wachten wat de bereidheid en de capaciteit van de Afrikaanse landen zal zijn om desnoods militair tussenbeide te komen.

In de context van de oprichting van de Afrikaanse Unie is ook NEPAD te situeren. NEPAD, wat staat voor New Partnership for Africa's Development, stelt zich als doel om gedurende 15 jaar voor heel het continent enerzijds te komen tot jaarlijkse investeringen van 64 miljard \$ en anderzijds een jaarlijks groeicijfer te realiseren van 7% (in het voorbije decennium bedroeg het jaarlijks groeicijfer slechts 2,6%). In ruil hiervoor verbindt Afrika zich tot het in de praktijk brengen van democratie, goed bestuur en vrede, o.a. door middel van een systeem van "peer review", wat erop neerkomt dat de Afrikaanse landen zelf onder elkaar gaan controleren of ze die doelstellingen op het vlak van democratie en goed bestuur wel halen. Positief is in alle geval dat de Afrikaanse leiders, en dan vooral de Zuid-Afrikaanse President Mbeki, zelf dit NEPAD-initiatief namen ; het valt te bekijken in welke mate in de praktijk deze doelstellingen bereikt zullen worden.

En zo kom ik bij het derde deel van mijn uiteenzetting, namelijk een **recent voorbeeld** van waar B22 zich mee bezighoudt, namelijk het geval Zimbabwe en de consequenties hiervan op diplomatiek vlak. Zoals u allicht bekend is, voert de regering Mugabe sinds een paar jaar een beleid van gedwongen onteigeningen. Vooral blanke landbouwers werden hierdoor getroffen : zij werden van hun landbouwbedrijven verjaagd, soms zelfs met geweld. Bovendien deed President Mugabe er alles aan om in de aanloop naar de verkiezingen die in maart dit jaar in Zimbabwe gehouden werden, de politieke oppositie tegen te werken. Van eerlijke verkiezingen kon geen sprake zijn. Om al die redenen besloot de EU op 18 februari om sancties tegen de regering Mugabe af te kondigen, waardoor het bijvoorbeeld voor de leden van die regering onmogelijk werd een visum te krijgen om naar de EU te reizen. De bedoeling was om op die manier druk uit te oefenen, zodat de regering Mugabe zijn beleid zou wijzigen. Dat beleid is sindsdien evenwel onveranderd gebleven. Door de al te bruuske landhervorming is het zelfs zo dat er sinds enige tijd zich een grote crisis voordoet in Zimbabwe op het vlak van voedselvoorziening. Naar schatting 5,5 miljoen inwoners – bijna de helft van de bevolking – wordt er met hongersnood bedreigd. Behalve deze humanitaire gevolgen zijn er evenwel ook diplomatieke consequenties.

Ik heb daarstraks gesproken over SADC en over de Afrikaanse Unie. Welnu, met beide organisatie voert de EU wat men noemt een gestructureerde politieke dialoog, d.w.z. regelmatige gesprekken op hoog politiek niveau over onderwerpen van gemeenschappelijk belang, zoals economische ontwikkeling of goed bestuur of

democratie. Voor de relaties EU/SADC werd die politieke dialoog geïnstalleerd in 1994 in Berlijn (het zgn. Berlijn-initiatief) ; voor de relaties EU/Afrika gebeurde dat in 2000 in Caïro (het zgn. Caïro-proces). In het kader van die dialoog vinden dus om de twee of drie jaar ministeriële topbijeenkomsten plaats, afwisselend in EU of in Afrika. Zo had normaalgezien een maand geleden de EU/SADC Ministeriële bijeenkomst moeten plaatsvinden in Kopenhagen, ware het niet dat we met die sancties tegen de regering van Zimbabwe zitten. Kon de EU een uitzondering maken voor deze bijeenkomst ? Het zou waarschijnlijk de geloofwaardigheid van de EU-sancties in het gevaar brengen, en bij uitbreiding ook de geloofwaardigheid van de EU-diplomatie als dusdanig. Maar als het reisverbod voor de regering Mugabe in het geval van Kopenhagen gehandhaafd bleef, dan bestond het risico dat de andere SADC-landen uit solidariteit met Zimbabwe de bijeenkomst zouden boycotten. Was de kwestie Zimbabwe zo'n risico waard, want dit zou een grote schaduw werpen op de toekomstige relaties EU/SADC ?

De oplossing kwam er amper 10 dagen voor de bijeenkomst, en wel in de vorm van een uitnodiging van Mozambique om de bijeenkomst niet in Kopenhagen te houden, maar wel in Maputo. Op die manier slaagden de EU en SADC erin hun gezicht te redden.

Maar hiermee is de kous nog niet af. Want in april volgend jaar wordt normaalgezien in Lissabon de topbijeenkomst EU/AU gehouden. Opnieuw zitten we met hetzelfde probleem en het is op dit ogenblik nog lang niet duidelijk hoe we eruit zullen geraken. Dat er opnieuw een verplaatsing komt naar het Afrikaanse continent lijkt evenwel uitgesloten. Binnen de EU staat die kwestie momenteel hoog op de diplomatieke agenda. En wat ons land betreft, is het de dienst B22 die een belangrijke bijdrage levert om een standpunt uit te werken.

Eddy Weyens/B22